

Inleiding. Voorstel voor een nieuwe checklist en rode lijst van de vogels van 'Groot-Amsterdam'

Deze nieuwe checklist geeft een geactualiseerd overzicht van het voorkomen van wilde vogels in de regio Groot-Amsterdam. Het is bedoeld ter herziening, aanvulling en verbetering van de eerder in 1986 door Hazevoet en van der Waal gepubliceerde checklist (Gierzwaluw jrg. 24 nr. 4).

De gegevens in deze lijst betreffen de regionale status en het seizoensvoorkomen van vogels in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Amsterdam, waarvan recentelijk nieuwe grenzen zijn vastgesteld. Het omvat daarmee een iets ruimer gebied dan dat waarop de checklist van 1986 betrekking had; namelijk het gebied ten westen begrensd door de Machineweg te Ruigoord tot aan het Noordzeekanaal en de Ringvaart vanaf Halfweg tot Oost-Schiphol; ten zuiden door de Bosrandweg in het Amsterdamse Bos, de Nesserlaan te Bovenkerk, de dijk van Polder de Ronde Hoep inclusief de Botshol, het Gein, de Gaasp, en de Vecht door Weesp en Muiden; en ten noorden het gebied van Waterland-Oost vanaf de vuurtoren van Marken en de Waterlandse Zeedijk, en ten oosten van de Broekervaart; en Amsterdam-Noord ten zuiden van de noordelijke Ringweg tot aan de Coentunnel.

De onderstaande lijst is nog door niemand nagekeken of geautoriseerd, en heeft daarom ook de bedoeling reacties, aanvullingen en verbeteringen te ontlokken. Dat geldt vooral met betrekking tot de aangegeven status-aanduiding en seizoenpresentie. In plaats van met symbolen is in deze lijst de status van vogelsoorten in onze regio woordelijk weergegeven, ook om mogelijke veranderingen daarin tot uitdrukking te brengen.

Overeenkomstig de checklist van 1986 is de presentie van soorten gedurende de seizoenen aangegeven in tabelvorm, waarbij

W = winter: december, januari en februari.	X = regelmatig in het betreffende seizoen.	zeer zeldzaam: 2-5x
V = voorjaar: maart, april en mei.	O = onregelmatig in het betreffende seizoen.*	zeldzaam: 6-20x
Z = zomer: juni, juli en augustus.	- = niet vastgesteld in het betreffende seizoen.	(zeer) schaars: 21-60x
N = najaar: september, oktober en november.	inc. br. = incidenteel broedvogel.	vastgesteld sedert 1800**

* N.B.: een X- of O-teken betekent uiteraard niet dat een soort in alle maanden van het betreffende seizoen is vastgesteld.

** Opgaven van het aantal waarnemingen betreffen gedocumenteerde gevallen in waarnemingenrubrieken en andere bronnen.

De meeste van de met X- en O-symbolen aangegeven seizoengegevens zijn met enige correcties ontleend aan de oude checklist van 1986. Ze steunen echter op een groter waarnemingsbestand dan die van de oude checklist, die opgesteld was op basis van een waarnemingenregister over de jaren 1963-1984. In de vierde kolom worden opmerkelijke gegevens over de verschillende soorten kort samengevat, waar onder historische broed- of trekgegevens en uiterste verschijningsdata. Van een groot aantal zomer- en wintervogels en doortrekkers worden de eerste en laatste waarnemingsdata in de regio vermeld, ook van schaarse soorten. Enige daarvan behoren tot de vroegste en laatste van Nederland (bijv. in het geval van Gierzwaluw, Boeren- en Huiszwaluw). Sommige van deze verschijningsdata kunnen echter vermoedelijk nog wel wat scherper

gesteld worden. Omdat enkele van deze broed- en fenologiegegevens zonder exacte datering in de literatuur vermeld zijn, is dat aangegeven met aanduidingen als <'68 (= ontleend aan Frieswijk, De vogelwereld van het Amsterdamse Bos, 1968), <'77 (= Teixeira, SOVON-Broedvogelatlas 1979), <'81 (= Randstad en Broedvogels, 1981), <'83 (= SOVON-atlas 1987, met gegevens over 1979-83) en <1990 (= Ruitenbeek et al., Broedvogels van Noord-Holland 1990).

Met sterretjes* zijn broedvogelsoorten aangegeven die vermeld staan op de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland (1994), opgesteld door Osieck & Hustings voor Vogelbescherming Nederland. Op deze nationale Rode lijst worden 34 soorten broedvogels genoemd die landelijk bedreigd zijn en in onze regio broeden of gebroed hebben. Eerder besprak Menno Huizinga de status in onze regio van broedvogelsoorten genoemd op de eerste Rode lijst van Vogelbescherming (E.R. Osieck, Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland, 1986; Huizinga in Gierzwaluw jrg. 25, 1987 nrs. 1 en 2). Omdat aan de hand van de nationale Rode lijst helaas nog niet alle in de regio bedreigde broedvogelsoorten zijn genoemd, lijkt het nodig een eigen regionale Rode lijst op te stellen, waarbij de nationale Rode lijst met regionaal bedreigde soorten wordt aangevuld. Tabel 3 bevat daartoe in kolom 5 voorstellen met betrekking tot speciale 'Groot-Amsterdamse aandachtsoorten' (vgl. ook R.M. Bekker, Lijst van Amsterdamse aandachtsoorten, eerste concept 1992). Waarschijnlijk is het daarnaast nodig te komen tot een lijst van winter- en trekvogels, die in onze regio speciale bescherming verdienen (bijv. alle soorten wilde ganzen, Kleine Zwaan, Lepelaar e.d.). Volgend najaar wordt een door Vogelbescherming Nederland bepleit jachtverbod van kracht op acht onschadelijke trekvogels, dat dan ook in Groot-Amsterdam en op stadsdeelniveau geïmplementeerd en op naleving gecontroleerd dient te worden. Het gaat hierbij om Wintertaling, Pijlstaart, Slob-, Tafel-, Kuif- en Toppereend, Watersnip en Houtsnip. En natuurlijk zou dit jachtverbod zich ten minste ook dienen uit te strekken tot nu nog bejaagde Rode lijst-soorten, zoals de Patrijs.

Tabel 3. Voorstel voor een regionale Rode Lijst van bedreigde broedvogels in de regio Groot-Amsterdam.

17 regelmatige broedvogels:		8 onregelmatige broedvogels:	9 incidentele & voormalige broedvogels:	Groot-Amsterdamse aandachtsoorten:
Dodaars	Watersnip	Porseleinhoen	Geoorde Fuut	Grauwe Gans
Roerdomp	Grutto	Velduil	Woudaapje	Kleine Plevier
Zomertaling	Tureluur	Kerkuil	Purperreiger	Gierzwaluw
Krooneend	Visdief	Ijsvogel	Ooievaar	Veldleeuwerik
Patrijs	Zwarte Stern	Groene Specht	Strandplevier	Huiszwaluw
Kluut	Steenuil	Oeverzwaluw	Kuifleeuwerik	Gele Kwikstaart
Bontbekplevier	Snor	Paapje	Tapuit	Zwarte Roodstaart
Kemphaan	Rietzanger	Roodborsttapuit	Grauwe Klauwier	Buidelmees
	Grote Karekiet		Geelgors	Roek

De eerste vier kolommen zijn ontleend aan de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland (Osieck & Hustings 1994). De vijfde kolom is een aanvullende selectie van vogelsoorten in de regio Groot-Amsterdam die speciale aandacht verdienen.

Om onze checklist van wilde vogels in Groot-Amsterdam zuiver te houden is een ahangsel toegevoegd met van oorsprong niet-wilde vogels, waarvan sommige ook tot onze grootstedelijke avifauna zijn gaan behoren. Ook op vogelgebied is Amsterdam een multiculturele stad en zijn nieuwkomers in principe welkom (vgl. Vogels 1993, I: 20-22). Gezien het feit dat enkele van deze soorten inmiddels levensvatbare populaties hebben gevormd is het documenteren van deze exoten ook regionaal-avifaunistisch van belang. Daarnaast geeft het een indruk van de bij particulieren in gevangenschap gehouden vogelbevolking van onze stad.

De soorten zijn genummerd en voorzien van hokjes, waarop men kan aankruisen of men de betreffende soort in de eigen regio heeft gezien. Daarmee is deze lijst tevens een enquête: hoeveel van de hier opgevoerde soorten hebben we zelf in de eigen leefomgeving waargenomen? Gaarne verneemt het VWGA-archief ieders regionale score.

Alles overziend maakt deze lijst weer eens duidelijk dat Groot-Amsterdam een zeer bijzondere vogelwereld heeft; en dit niet alleen wat betreft de reeks van opmerkelijke zeldzaamheden, maar ook wat betreft populaties van gewone soorten (bijv. Blauwe Reiger, Grutto, Vissief, Bosuil, Gierzwaluw, Boeren- en Huiszwaluw).

Deze lijst is afgesloten eind november 1995.

Ruud Vlek

Kuifleeuwerik, 28 juni 1942 bij nest aan de Hoofdweg, Amsterdam-West (foto: J.G.S. Overmaat, uit Voous' Atlas van de Europese vogels 1960: 185; vgl. Ardea 32: 135 & pl. VII, Limosa 66: 145-152). Dit was in 1943 historisch de allereerste gepubliceerde foto van een Kuifleeuwenk in Nederland.